

այդ կետը մերոնց մէջ բնաւ պակասութիւն չունի և չէ ունեցել քաւ լիցի: Մենք ամենեւին այդ մտքէն չենք: Մենք գիտենք որ մարդոց կարծիքով ամենակատարելութեան հասած բանն ալ, բազում անգամ տալացուցվում է, որ շատ թերութիւն ունի: Մեր ասածը այս է թէ Եկեղեցին այդ օրէնքը ըստ արժանայն սրբազրած է մեծապէս սատար լինելով ժողովրդոց բարոյականի և օրինաւորութեան մէջ պահելուն և պահպանուելուն, իր հիմնական կէտերը վսեմ են: Սակայն բնականաբար ժողովուրդը թէ հին ժամանակներումը, և թէ այժմում, հաւանք իր քաղաքական ազատութիւնը կորցնելէն յետ, մեծածա է և կ'մեծանէ իրան մէջ, աւելորդ և իրան վնասակար արտաքին ձևեր և սովորութիւններ, որոնք ամենայն ժամանակ իրանց լաւ կողմերի և լաւ ազդեցութեանց հետ, ունեցել են և ունին առաւել վատ կողմերը և վատ ազդեցութիւնը: Այս կէտին մէջ, ինչպէս և ուրիշ բաների նկատմամբ քաղաքացի Հայը գիւղացւոցմէ շատ առաւել իրան անձնատուր արած է օտարների սովորութեանց և այլ ձևերին, որոնք կամաց կամաց կխախտեն և հիմն ի վեր կտապալեն ինչպէս իրան ամուսնական, այնպէս և ուրիշ կէտերը, եթէ ինքը իրան յետ չկասեցնէ իւր գնացած ծանապարհէն:

(Միայեալն է յեղաշրջան:)

ԵՐԿՐԱՆՈՒԹ Ի ՇՈՄԱՆԻ.

Ի 16-ն ամսոյս յաւուր Սիւրակէի ի 10-րդ ժամու առաւօտեան (ըստ եւրոպ.) ցարդ տեսնուածներէն առաւել յոյժ սաստիկ երկրաշարժ պատահած է ի Համախի, և քառասուն վայրկենի չափ յարեւելից յարեւմուտ ցնցելով երկիրը՝ ապա թօթափած է, որով բազում վնասներ և իրր 200 անձինք ընդ փլատակօք թաղուած և մեռած են՝ բաց ի կիսամեռ և վնասեալ անձանց՝ զորս հանած են փլատակաց ներքեւէն:

Համախույ 7000 ի մերձ բնակարաններէն և այլ շինուածքներէն զրեթէ հարիւրը հազիւ առանց վնասուց ինչ մնացած է, իսկ բազումք խախտեալ, կիսակործան և իսպառ յերկիր կործանած են:

Փլատակաց ներքև մեռածներէն մեծ և փոքր 25—6 անձինքը Հայք են, և 22 անձինք լուսեփական — հայք, որք իւրեանց ժողովարանի աւերակաց մեջ զրկուած են կեանքերէն: — Համեմատելով այլոց ազգաց հետ՝ Հայոց կորուստը առաւել մեծ է:

Մահմետականաց մի մեծ մզկիթը կիսով չափ կործանած է:

Վայսերական Վառաժարութիւն 20,000 ռուբլի շնորհած է ի նպաստ աղքատ և թշուառ բռնակչաց Համախույ:

Եւ ինչպէս գրած է Գեր. Անդրէաս Ս. Արք Եպիսկոպոս,

«Իսկ Մայր Եկեղեցւոյ տեղւոյս աղետալի է տեսարան. կաթուղիկէ և զանգակատուն նորին կործանեցան իսպառ. արեւմտեան որմն եկեղեցւոյն պատուեալ է սաստիկս և ի տեղիս տեղիս փլուզեալ և միւս կողմանցն աննորոգելի բացեալ են պատառուածք, և յեկեղեցական սպասուցն և կայից ոչնչացեալ: Նոյնպէս Առաջնորդարանն, յորում զետեղի և Վոնսիստորիայն, մանաւանդ հոգեւոր ուսումնարանն խախտեալ են ամենուստէք, յորս կարի երկիւղալի է բնակիլ. հնաշէն եկեղեցի մեր և եթէ կայ ի կանգուն, յոր և ոչ որ վստահանայ ի պատճառս բազում ճեղքուածոց որմանցն նորին,»:

«Ձայսոցիկ ամենից ծանուցանելով Չերոյին Վեհափառութեան աղաչեմ, Բարեխնամ Հայր, որորմութիւն հասուցանել ժողովրդոցս մերոց հայազգեաց, որոց ամենայն յոյս և ակնկալութիւն ի Չեզ ամիոփին: Նուաստս ըստ պարտաւորութեան իմում փութացայ յորդորել զբարեպաշտ ժողովրդականս քաղաքաց փիճակիս ի տուրս ողորմութեան ի ձեռն տեղական բարեկարգչաց հասուցանել զբամական օգնութիւն գոնէ այնոցիկ թշուառագոյն եղելոց ի մերազգի բնակչաց քաղաքիս, որոց դժուարին է գտանել զաւուրն պահէն,»:

Ուստի Վեհ. Վաթուղիկոս պատուիրեց Սինօգի Մայր Աթոռոյս՝ փութալ տնօրինել, որպէս զի Ռուսաստանի մեր Հոգե. իշխանութեանց միջոցօք կամաւոր նուէրներ հաւաքուին ի նպաստ վնասեալ դժբաղտ Համախաբնակ Ազգակցաց մերոց և ի վերանորոգութիւն Եկեղեցւոյ և Հոգե. ուսումնարանի տեղւոյն:

Արդարեւ դառն է մեր Համախաբնակ Ազգայնոց փիճակը, որ ձմեռ ժամանակ փողոցաց մեջ վրանաբնակ կապրին թշուառութեամբ, և բազում այն է զի շատեր արդէն կոժուարանային իւրեանց ապրուստը հոգալ, այժմ իսպառսպուռ կը տաղնալին և կկարօտին աւուր պարենի, զոր հայթայ-

Թել չկարեն: Վասն որոյ յորդոր կկարգամք մեր Ազգայնոց, որպէս զի բարեհաճին և փութան ըստ կարեաց ձեռն օգնութեան կարկառել այն ողորմելի եղբարց, որք բաղդին ձեռքը խաղալիք դարձած են, և քանի քանի անգամներ բաւական և մեծամեծ վնասներով ճնշուած կը տողորին ի դրունս անըմբերելի նեղութեանց և թշուառութեանց. ուրեմն սիրելի Ազգայինք, փութացէք և օգնեցէք նոցա, և բարոյապէս մխիթարելով վերականգնեցէք թէ՛ զնոսա և թէ՛ նոցա Եկեղեցին և ուսումնաբանը, որպէս զի թող մեր կրկնակի պարտքն ըր մեծապանծ փառաւորուն՝ յաւէտ զգացած և դիտացած լինելով սիրել մեր եղբայրները, և ի պահանջակի կարեկից գտանել նոցին վիճակաց, օգնելով թէ՛ բարոյապէս և թէ՛ նիւթապէս:

ԳՐԱՏՈՒՆ Ի ՆՈՐ—ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ.

Պ. Յ. Տէր-Արքայապետ բաւական հարուստ գրատուն բացած է ի Նոր-Նախիջևան, ուր նաև ի Ս. Պօլիս, ի Փարիզ, ի Վենետիկ, ի Վեննայ, ի Զմիւռնիա և յերուսաղէմ տպագրեալ գրեանց մեծ մաս կը գտնուին և կը վաճառուին:

Նոյնպէս նոյն Պարոն կիմացնէ յեւ Էրեբունի, որ գրասենեկին մօտ տպարան բանալոյ և մի լրագիր հրատարակելոյ համար հետամուտ է:

Ուսումնական ընթերցող Պօլսոյ Ազգ. լրագրաց մէջ, զի բազմամուտ և հնագէտ Պ. Մօրթման Գերմանացին յաղագած է քսան և վեց տարի անխոնջ աշխատութենէն զինի գտանել Վանայ և այլոց տեղեաց մէջ եղած սեպածե տառիք արձանագրութեանց բանալիքը, որով և ընթեռնել նոյն արձանագրութիւնքը:

Երեւոյոյ եմք Արարատ ամառադրոյս միջոցաւ հրատարակեալ սեպատառ արձանագրութեանց լուծումը ստանալ ի նոյն Պ. Մօրթմանէ, և հաղորդել մերազնեից: Ըստ խնդրանաց նորին, Արարատ արձանագրութիւնքը լուսանկարած յղած եմք ինքեան:

Վանայ արձանագրութեանց լուծման առթիւ յիշեալ հնագէտ պարսկէն յընթերցարանն Յունաց Ս. Պօլսոյ համառօտ խմբաւոր տեղեկարարութիւնը, զոր Ս. Պօլսոյ ազգայիններէն Պ. Իմանուէլ Եսայեան համառօտագրած և հրատարակած է տեղւոյն Արարատ լրագրի միջոցաւ, ստորեւ կը հաղորդեմք մերազնեից կողմանցս:

ՏՕՔԹԷՕՐ ՄՈՐԹԱՆՆ

ԵՒ ՎԱՆԱՅ ՍԵՊԱՏԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Գեկտեմբեր ամսոյս 13/25ին, ինչպէս որ Լէվանդ Հերալտ մայրաքաղաքիս օրագիրը կանխաւ ծանուցեր էր, (Թերևս ուրիշ Թերթեր ալ) Բերա Յունաց Քլիւպը՝ հրաւեր մը կարդաց քաղաքիս լուսաւորեալ և ուսումնասէր հասարակութեան, բոլոր Եւրոպիոյ մէջ իւր անհուն հմտութեամբը աշխարհածանօթ՝ մեծանուն Տօրթէօն Մօրթմանի իմաստասիրական մակացութեանց վարդապետի ձեռքը՝ այնքան դարերէ ի վեր անընթեռնելի մնացած Վանայ սեպածե արձանագրութեանց լուծումը աւետելով: Այս մեր սրտառու յիշատակաց և Հայութեան խանձարոց բնագաւառ՝ երբեմն երկրաւոր դրախտին՝ այժմ կառավարութեան անձեռնհասութենէն, անօրէն և վարագասուն Քիւրտերու ձեռքը մնալով՝ զգայի արիւնհեղութեանց, կրօնի և ազգութեան դէմ անընդհատ խռշտանցաց, կուսից առեւանգութեանց և քստմենելի ոճրագործութեանց հանդիսարան եղած Վանայ շնաշխարհիկ բարձրաւանդակին համար եղած հրաւերքին՝ ճշմարիտ Հայու մը սիրտը չէր կրնար չիբաբախել: Այս սիրալի գաւառը զոր սահմանակից Տուրքերան աշխարհին հետ միասին առնելով, բուն իսկ Հայկարան կրոնամք կոչել՝ մեր դիւցախառն նահապետին շահատակութեանց ասպարէզ և իրեն ու որդւոց և թոռանցը բնակարան լինելով իւր Հայկաշէնի, Աստուածաշէնի, Գերեզմանաց բլրոց, Բէլուայ, Տշողի, Նմրուտայ հանդիսավայրօք և յետոյ մեր Արալի Գեղեցիկ տարփածու աշխարհամագուհւոյն Համիրամակերտի շինութեամբ ճոխացեալ ինչպէս որ ի զրոց և յաւանգութեանց գիտելիք մինչև այս օրս, այն աշխարհը որ յետ բազմադիմի և յարափոփոխ յաջող դիպաց և ձախող արծակից, միջին դարու ժամանակ՝ Արծրունի Վասպուրական թագաւորաց նախնաձննդդէմ՝ միմեանց գեղեցիկ յօրինուածներովը և անկից առաջ ալ Արտաշէս Բ.ի օրերով Արտիմետի հրաշանք կար շինուածներովը մեր ազգային պատմութեան ամենէն բանաստեղծական դարու թագաւորին և արքունեաց ու Սաթրնկան գլխոյի դարպասներով զարդարուած, և յետոյ ժամանակաւ Թաթարաց արշաւանքին առջև Սենեքերիմայ Արծրունեաց թագաւորին չարխորհուրդ դաղթականութեամբն ի Սերաստիա 800,000 հոգովք արանց և կանանց՝ անապատացած, մինչև հիմայ բաղմանց Գրդաց «տէրէպէլիներու», աւաղակաց որջ ու կաղաղ դարձած ըլլալովը հանդերձ դարձեալ հարստահարեալ, նեղեալ, վշտացեալ բազմաչար Հայութեան բուն իսկ այժմեան Քիւրտիստանու և հին Վորդուաց ու Մոկաց քարայրներուն բերանը՝ վերջին պատուար և սահման հանդիսացած կը կենայ: